

מנחות פה

עניין: אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכניס לעפריים

דרשות הר"ן הדרוש השלישי

וְזֶה הָעֵינָן נִרְמָזוּ לְרַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָה בְּמִסְכַּת "מְנַחוֹת" בְּפֶרֶק "כָּל הַתְּקַבְּנוֹת" (פה א): "אֲמַרְי לִיהּ יוֹחֲנִי וּמְמַרָה לְמִשְׁה: תְּבִין אֶתְהּ מְכַנִּים לְעַפְרַיִם, אֲמַר לְהוּ: אֲמַרְי אֲנִישֵׁי: לְמַתָּא יִרְקָא יִרְקָא שְׁקוּלִי". וְכֹד פְּרוּשׁוֹ: יוֹחֲנִי וּמְמַרָה שְׁהִיוּ מִחֶרְטָמִי מְצַרִים חֲשָׁבוּ שְׂאֵלָה הָאוֹתוֹת אֲשֶׁר חֲדַשׁ הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן – שְׁחֲדָשָׁם בְּאוֹתָן הַתְּחַבּוּלוֹת, וְלִכְדָּ תִפְשׂוּ עֲלֵיו – אַחֲרֵי שֶׁבָּא לְרַמּוֹת הַהַמּוֹן לְדַעְתָּם הַמְּגַנְה, אִידֵי הַלֶּךְ לְאַרְצֵי מְלָאָה מְאֹלוֹ הַתְּחַבּוּלוֹת. וְהַשִּׁיב: "אֲמַרְי אֲנִישֵׁי: לְמַתָּא יִרְקָא יִרְקָא שְׁקוּלִי", כְּלוּמַר: שְׁהַשְׁלַם בְּאִי זֶה דְבַר שִׁיחֵיהּ לֹא תִכַּר גְּדֵל מַעְלָתוֹ כִּי אִם בְּאַרְצֵי שְׂמִימָצָאוּ בְּהַ חֲכָמִים מְאוֹתוֹ דְּבַר בְּעַצְמוֹ, כִּי שָׁם יִפְחֵן עֵצִים חֲכָמָתוֹ עַל חֲכָמָתָם, כְּמוֹ שְׂיִרְק הַיּוֹתֵר מְשַׁבַּח יִמְכַר יוֹתֵר בְּעִיר רַבַּת הַיִּרְק, כִּי שָׁם תִּכַּר מַעְלָתוֹ עַל הָאֲחֵרִים, כִּן רְאוּי שְׂיִבְחָנוּ אוֹתוֹתָיו בְּאַרְצֵי הַזֹּאת, כִּי בְּכָאן יִהְיוּ יוֹתֵר נְעַרְכִים מִבְּאַרְצֵי אַחֲרָת, יַעֲזֵן יִתְבָּאָר כְּאֵן בְּלִי סִפְק שְׁהֵם נַעֲשִׂים בְּכַח אֱלֹהֵי, וְכִי לֹא תִסְפִּיק חֲכָמָה אֲנוּשִׁית לְחֲדָשָׁם.

הַגֵּה אִם כֵּן, הָעֵינָן כְּלוֹ נוֹסֵד בְּעֵינָן אִי אֲפֻשֶׁר שְׂיִפַּל סִפְק כִּי שִׁיחֵיהּ מִתְחַדַּשׁ כִּי אִם בְּכַח אֱלֹהֵי גְמוּר. וְלֹאֹת הַסִּפְקָה נִשְׁלַם מִשְׁה בְּכָל שְׁלֵמוֹת – יִבִּיא לְהַאֲמִין שְׂעֵנִינוּ בְּכַח אֱלֹהֵי, וְהוֹסֵר מִמֶּנּוּ בְּהַשְׁגָּחָה גְמוּרָה הַדְּבוּר הַצַּח – לְמַעַן לֹא יִחַשֵׁב שְׁהִיוֹת כְּלָל יִשְׂרָאֵל וְגִדּוּלֵיהֶם גִּמְשִׁכִים אַחֲרָיו יִהְיֶה לְהַמְשִׁכָם אַחֲרֵי צַחוֹת דְּבָרוֹ, כְּמוֹ שְׂיִדּוּע, שְׂיִאֲמַר עַל מִי שְׁהוּא צַח הַדְּבוּר שְׂיִמְשֹׁד הַהַמּוֹן אַחֲרָיו, וְשְׂהַשְׁקֵר מִמֶּנּוּ יִחַשֵׁב אֲמַת. וְהַדְּבַר כְּלוֹ בְּהַפְדָּ כְּמוֹ שְׁהוּא כְּבֹד פֶּה וְכְבֹד לְשׁוֹן, כִּי גַם הָאֲמַת מִמֶּנּוּ לֹא יִקְבַּל כִּי אִם לְחֹק הַגְּלוּתוֹ. וְלֹאֹת הַסִּפְקָה הִיא כְּבֹד פֶּה וְכְבֹד לְשׁוֹן – בְּהַשְׁגָּחָה גְמוּרָה, לֹא שִׁיחֵיהּ דְּבַר נִפְל בְּמַקְרָה.

מי השילוח מסכת מנחות

(פה.) אמרי ליה יוחנא וממרא למשה רבינו ע"ה תבן אתה מכניס לעפריים א"ל אין למתא ירקא ירקא שקיל. היינו שלא הראה הקב"ה אותות ומופתים כמו שהראה במצרים והוא למתא ירקא ירקא שקיל, היינו אם יש לאדם מיץ ירק טוב מאוד וכשמוליכו למקום שהירק אינו בנמצא שם אין מבינים את יקרת הירק הטוב ויסברו כי הוא ירק פשוט, אך אם יוליכו למקום שנמצא ירק שם יבינו שזה אינו כירק פשוט שלהם, והוא מפני שהחרטומים היו מכשפים וראו כי כל המופתים שעשה משה אף שגם הם עשו ממטה נחש וכדומה, מ"מ הבינו כי הנחש של משה אינו כשלהם ורק אצבע אלקים הוא.

ילקוט שמעוני בשלח רמז רלה

זה, היו המצריים עושין כשפים ועולין מן הים אמר הים פקדון שהפקיד לי הקב"ה היאך אניחנו מיד היו המים רצין אחר כל מצרי ומצרי ומורידן לים שנאמר ומצרים נסים וגו' לקראתם לא נאמר אלא לקראתו של כל מצרי ומצרי, שני מכשפים היו במצרים יוחני וממרא ועשו להן כנפים בכשפים ופרחו באויר ונתלו ברומו של עולם, אמר גבריאל (שמות טו ז) ברוב גאונו תהרוס קמך, מיד אמר הקב"ה למיכאל לך ועשה בהם דין, תפסן מיכאל בציצית ראשן וקעקען על פני הים הדא הוא דכתיב (תהלים עד יג) אתה פוררת בעוזך ים שברת ראשי תנינים על המים.

חומש העמק דבר לנצי"ב

שמות ז, יא

(הרחב דבר: והנה הקילו בזה בכבוד משה ואהרן, לומר שאין צריך לזה חכמה יתירה ויגיעה של מעשה השדים, והיינו דאיתא במנחות (פה,א) שיוחני וממרא⁶⁵ התלוצצו במשה ואהרן, ואמרו 'תבן אתה מכניס לעפריים'⁶⁶, ומשה השיב 'אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול'⁶⁷, ופירושו רש"י דחוק. אבל הכוונה האמיתית, דתבן אין בס' הבדל בין תבן טוב לרע, וא"כ ודאי אין להכניס תבן למכור אלא במקום שאין שם תבן כלל, משא"כ ירקות יש כמה מינים שונים, יש מהם פשוטים ונמכרים בזול ויש מהם נפלאים ויקרים מאד. על כן מי שיש לו איזה ירק נפלא, אינו מביאו אלא במקום שיש שם הרבה ירקות ויודעים להוקיר זה הירק הנפלא. משא"כ במקום שאין מצוי שם מיני ירקות אינם יודעים להוקיר זה המין יקר המציאות. כך, לפי שהבינו יוחני וממרא שמה ואהרן עושים כשפים, שאלו יפה דלא במצרים יש להביא דבר כישוף. אבל משה ואהרן בידועם שאין בזה דבר כישוף השיבו כי אין ראוי לעשות כזה כי אם במצרים, ששם ידעו והבינו היטב כוחות הכישוף וידעו להוקיר פעולתם שהיא נשגבת ממעשה הכישוף, משא"כ במקום אחר יהיו סבורים שכל מה שנעשה ע"י משה הוא כישוף. אחר כך ראיתי זה בדרשות הר"ן⁶⁸ –